

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sähkömarkkinalain sekä sähköntoimitussopimusten vertailuvälineestä annetun lain muuttamisesta (VN/1514/2022)

Paikallisvoima ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksista. Sähkömarkkinalain muutosehdotukset perustuvat valtaosin vuonna 2018 loppuraporttinsa jättäneen Älyverkkotyöryhmän ehdotuksiin. Älyverkkotyöryhmä oli laajapohjainen ja toteutti kattavan selvitys- ja neuvotteluprosessin, jossa myös Paikallisvoima oli mukana. Yleisesti ottaen Paikallisvoima edelleen allekirjoittaa Älyverkkotyöryhmän ehdotukset. Haluamme kuitenkin huomauttaa, että Älyverkkotyöryhmän loppuraportista on kulunut jo kuusi vuotta ja joistakin sen käyttämistä taustaselvityksistä vielä pidempään. Niin sähkömarkkinat kuin muukin toimintaympäristö on muuttunut. Tämän vuoksi toimenpide-ehdotuksien tarpeellisuutta ja kustannustehokkuutta tulee voida arvioida kriittisesti nykyhetken valossa. Kommentoimme alla ehdotuksen mielestämme keskeisimpiä osia.

Yhteislaskutus (105 i §, 105 j §)

Esityksen mukaan myyjä voisi tarjota yhteislaskutusta kaikille alle 3x63A pääsulakeasiakkaille, ja jakeluverkonhaltija olisi velvoitettu järjestämään yhteislaskutus kaikkien alueellaan sitä tarjoavien myyjien kanssa. Jakeluverkonhaltija voisi vastapuoliriskin hallitsemiseksi edellyttää myyjältä vakuutta, mikäli myyjän maksuvalmiuteen ja volyyymiin perustuvat kriteerit täyttyisivät. Tarkemmat säädökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

Vaikka yhteislaskutusta voi pitää asiakkaan näkökulmasta parannuksena, ovat sen hyödyt nykyisessä sähkömarkkinassa nähdäksemme varsin rajalliset seuraavista syistä.

Viimeistään vuosien 2022-23 energiakriisin myötä sähkömarkkinoiden asiakkaat ovat oppineet erottelemaan sähköenergian ja verkkopalvelun toisistaan. Asiakkaat kilpailuttavat sähkön myyntisopimuksiaan aktiivisesti eikä niiden laskuttaminen erikseen ole enää asiakkaita hämmentävää, kuten se ehkä vielä Älyverkkotyöryhmän raportin aikaan oli. Tänä päivänä sähköenergian ja verkkopalvelun yhdistäminen samalla laskulle saattaisi ennemminkin hämmentää asiakkaita, kuin tuoda selkeyttä. Myös sähkön myynnin hintasignaali asiakkaalle heikkenee, jos verkkopalvelu samalla laskulla tasoittaa laskutusta.

Toiseksi verkkopalveluun on tulossa tehotariffit ja markkinaehtoinen kuormanohjaus verkkoyhtiöiden mahdollistamana. Asiakkaalle syntyy näin uusia valintatilanteita suhteessa verkkopalvelusopimukseen, jonka merkitys tulee korostumaan nykyisestä. Tätä ei asiakkaan näkökulmasta selkeytä se, että verkkopalvelumaksut veloitettaisiin aina kulloinkin vaihtuvan sähkön myyjän toimesta tai ajoittain verkkoyhtiön toimesta, jos asiakkaalla on myyjä, joka ei yhteislaskutusta tarjoa. Asiakkaalla ei olisi välttämättä sähkösovimusta vaihtaessa käsitystä siitä, tulisiko hänelle yhteislasku vai ei, mikä voisi aiheuttaa hämmennystä laskutustavan vaihtuessa.

Kolmanneksi sähkömarkkinoille ollaan mahdollistamassa kuormanohjausta toteuttavat markkinaehtoiset palvelut. Kuormanohjauspalvelun tarjoaja, esimerkiksi itsenäinen aggregaattori, ohjaisi asiakkaan kuormia oman sopimuksensa mukaisesti ja käsityksemme mukaan laskuttaisi tai tulouttaisi asiakkaalle markkinoilta saatavat tulot erikseen. Kuormanohjaus ei siis olisi osa myynti- tai verkkopalvelulaskua eikä myöskään yhteislaskutuksen piirissä. Tavoite yhteislaskutuksesta ei siis toteutuisi niillä asiakkailla, joilla olisi sopimus kuormanohjausta tarjoavan tahon kanssa.

Neljänneksi lakiehdotuksen vaikutuksen arvioinnissa siirtymisen yhteislaskutukseen on arvioitu tuovat säästöjä perustuen kymmenen vuotta vanhaan (2014) selvitykseen. Selvityksen oletamat koituvista säästöistä eivät ole paikkansa pitäviä. Siirtyminen sähköiseen laskutukseen ja e-laskutukseen on ollut viime vuosina erittäin voimakasta, mikä on vähentänyt laskutuksen kuluja ja niistä potentiaalisesti saatavia säästöjä yhtiöissä yleisesti.¹ Verkkoyhtiöiden tehtävät eivät tulisi yhteislaskutuksen vuoksi vähenemään, koska ne joutuisivat edelleen ylläpitämään asiakas- ja laskutustietojärjestelmiään niille asiakkaille, jotka eivät ole yhteislaskutusta valinneet. Sitä vastoin kaikki verkkoyhtiöt joutuisivat tekemään yhteislaskutuksen vaatimat järjestelmämuutokset, vaikka vain harva asiakas yhteislaskutusta hyödyntäisi. Nämä järjestelmäkustannuksen koituisivat kaikkien verkkoyhtiön asiakkaiden maksettavaksi osana verkkopalvelumaksuja. Verkkoyhtiöiden asiakaspalvelutehtävät eivät myöskään yhteislaskutuksen myötä lainkaan vähenisi.

Viidenneksi lakiehdotuksesta ei ilmene vakuuksien järjestämisen tapa ja niiden edellyttämisen kriteerit. Näistä on tarkoitus säätää alemman tason säädöksillä. Pidämme kuitenkin selvänä, että vakuushallinta tulee tuottamaan merkittävän lisätyömäärän sekä verkkoyhtiöille että yhteislaskutusta harjoittaville myyjille.

Vaikka Älyverkkotyöryhmän ehdotus yhteislaskutuksesta oli aikanaan asiakasnäkökulmasta perusteltu, sen ei edellä sanotun valossa voida nähdä tuottavan kehittyneillä sähkömarkkinoilla asiakkaille mainittavaa lisähyötyä. Pidämme todennäköisenä, että vain harva sähkönmyyjä ottaisi yhteislaskutuksen käyttöön, ja verkkoyhtiöt joutuisivat käyttämään resursseja sen mahdollistamiseksi vain harvoille asiakkaille. Nämä resurssit olisivat mielestämme tarkoituksenmukaisempaa käyttää esimerkiksi toimitusvarmuuden tai asiakkaiden sähköisten palveluiden kehittämiseen.

Mikäli sähkön myynti- ja verkkopalvelulaskujen toimittamisen käytännöt halutaan yhdenmukaistaa, olisi sähkömarkkinan kehityksen ja asiakkaiden selkeyden näkökulmasta nähdäksemme parempi säätää erilliset laskut myynnistä ja verkkopalvelusta pakollisiksi kaikille yhtiöille.

¹ <https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/maksuliiketilastot/taulukot/>

Haluamme myös korostaa, että mikäli yhteislaskutus toteutetaan, yhtiöille ja järjestelmätoimittajille pitää antaa riittävästi aikaa sen käytännön toteuttamiseen.

Liittämisvelvollisuus (20 §)

Lakiehdotuksessa kiristettäisiin liittymän hakijan verkkoon liittämisen aikarajaa pien- ja keskijänniteverkoissa nykyisestä 24 kuukaudesta kuuteen kuukauteen. Pidämme kuuden kuukauden aikarajaa kireänä ja todennäköisesti monissa tilanteissa mahdottomana toteuttaa jo pelkästään sääolosuhteiden ja lupakäsittelyjen vaatiman ajan vuoksi. Paikallisvoiman yhtiöt pyrkivät aina toteuttamaan liittymät asiakkaille niin nopeasti kuin teknisesti ja taloudellisesti on järkevää. Yhdymme Energiateollisuus ry:n kantaan, jonka mukaan liittymän toteuttamisen kohtuullisen aikarajan tulisi olla vähintään 12 kuukautta. Kuten ET toteaa, myös niitä perusteita, joilla aikarajasta voi poiketa, olisi hyvä selkeyden vuoksi täsmentää.

Haluamme kiinnittää huomioita myös siihen alaa turhauttavaan epäkohtaan, että tällä hetkellä kuka tahansa verkonkäyttäjä voi asentuttaa enintään 2 MVA tehon tuotantolaitoksen ja edellyttää sen liittämistä jakeluverkkoon veloituksetta. Näin on myös tilanteissa, joissa tuotannon liittäminen vaatii liittymän vahvistamista tai uutta kaapeliyhteyttä. Liittämiskustannukset jäävät tällöin verkkoyhtiön ja lopulta sen muiden asiakkaiden maksettaviksi. Emme pidä vallitsevaa tilannetta oikeudenmukaisena, vaan ehdotamme, että veloituksetta jakeluverkkoon tulisi voida liittää vain liittymän oikosulkuvirtaa vastaava tuotantolaitos, ja tämän ylittävien tuotantolaitosten edellyttämät liittymän vahvistuskulut olisivat mahdollista periä liittyjältä.

Jakelumaksujen rakenteiden yhtenäistäminen ja tehotariffit (54 §)

Verkon jakelutariffien rakenteiden yhdenmukaistaminen on kannatettavaa, ja tuemme siinä etenemistä esitetyn mukaisesti.

Haluamme lisäksi tässä yhteydessä nostaa esiin työ- ja elinkeinoministeriön energiayhteisöjä tarkastelleen työryhmän² suosituksen sääntelykokeilujen (regulative sandbox) mahdollistamisesta. Sääntelykokeilussa esimerkiksi jakeluverkkoyhtiölle mahdollistettaisiin hakemuksesta tai puitesäännöksellä erilaisten tariffien soveltaminen sähkömarkkinoiden eri osapuoliin määräajaksi. Näin voitaisiin edistää esimerkiksi lämmityksen sähköistymistä, energiayhteisöjä, sähkövarastoja tai sähkömarkkinoiden joustoja. Ehdotamme, että nyt Sähkömarkkinalakia tarkistettaessa siihen lisättäisiin Energiavirastolle mahdollisuus toteuttaa sääntelykokeiluja vihreän siirtymän vauhdittamiseksi.

Kapasiteetin ilmoittaminen (54 b §)

Ehdotuksen mukaan verkonhaltijan olisi ilmoitettava tiedot jakeluverkon ja suurjänniteverkon vapaasta kapasiteetista liittämispyyntöjä varten kolmen kuukauden välein. Tällä hetkellä verkonhaltijan on ilmoitettava vapaa kapasiteettinsa kehittämissuunnitelmissa kahden vuoden välein. Pidämme kolmen kuukauden välein vaadittavaa ilmoittamista resurssien hukkakäyttönä.

²https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164884/TEM_2023_22.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Erityisesti talviaikaan uusien liittymien rakentaminen on vähäistä. Katsomme, että kerran vuodessa tehtävä vapaan kapasiteetin ilmoittaminen olisi täysin riittävä aikaväli liittämispyyntöjä varten.

Markkinapohjainen loppukäyttäjän kuormanohjaus jakeluverkossa (65 b §)

Yhdymme Energiateollisuuden korostamiin kahteen seikkaan: 1) asiakkaan kuormanohjausvaltuutuksen päättyessä on huolehdittava siitä, että asiakas palautuu automaattisesti kyseisen verkkoyhtiön ohjauskalenterin mukaiseen kuormanohjaukseen, ellei hän tee uutta ohjausvaltuutusta markkinatoimijan kanssa; 2) Datahubin yhteyteen kehitettävän, markkinatoimijoiden käyttöön tarkoitetun kuormanohjausrajapinnan kehittämisen kustannuksia tulee seurata tarkasti, jotta ne eivät ylitä koko kuormanohjauksesta saatavia potentiaalisia hyötyjä.

Lisäksi pidämme tärkeänä, että mikäli kolmannen osapuolen toteuttamasta kuormanohjauksesta seuraa asiakkaalle vahinkoa (esimerkiksi asunto kylmenee erheellisesti talvella), ei verkkoyhtiötä voida pitää vastuullisena näistä vahingoista.

Etä- ja kotimyyntisopimukset (89 §)

Kannatamme ehdotusta, jonka mukaan Kuluttajansuojalain 6 luvun tarkoittamassa etä- tai kotimyyntissä tehdyn sähkösopimuksen mukaisen sähköntoimituksen on käynnistytävä viimeistään 3 kk kuluessa sopimuksen tekemisestä.

Sähkösopimuksen irtisanomismaksu (92 a §)

Emme ole vakuuttuneita uudistuksen hyödyistä asiakkaan kannalta. Sopimusta tehtäessä sen irtisanomisen tuottama taloudellinen tappio ei olisi tiedossa, jolloin irtisanomismaksun suuruuden määrittäminen etukäteen olisi vaikeaa. On todennäköistä, että moni yhtiö lopettaisi irtisanomismaksun sisällyttämisen sopimusiinsa. Irtisanomismaksun tarkoitus on tarjota asiakkaalle laillinen väylä irtaantua sopimuksesta olosuhteista riippumatta. Ilman irtisanomismaksua asiakkaalta poistuisi tämä mahdollisuus.

Kunnioitavasti,

Toivo Hurme
Toiminnanjohtaja